

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЗВІТ
директора Наукової бібліотеки
Р. І. Кучерук
ПРО РОБОТУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
за період з 2016 - 2020 роки

Звіт про роботу Наукової бібліотеки Національного університету «Запорізька політехніка» за 2016 – 2020 роки

1. Основні пріоритетні напрямки діяльності бібліотеки

Наукова бібліотека НУ «Запорізька політехніка» сьогодні вбачає свою основну місію у виконанні завдань навчально-виховного процесу та сприянню науково-дослідницькій роботі, у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, забезпечення доступності документів та інформації на основі якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного обслуговування читачів і користувачів бібліотеки відповідно до їх інформаційних запитів.

Основні пріоритетні напрямки діяльності наукової бібліотеки за період 2015 - 2020 роки:

- створення сучасних інформаційних продуктів та послуг, які б максимально задовольняли освітні та наукові потреби користувачів;
- підвищення інформаційної культури користувачів, розвиток їх інформаційної компетенції;
- формування інформаційних ресурсів відповідно до освітніх і наукових потреб користувачів, враховуючи перспективи розвитку освітніх послуг університету;
- зміцнення зв'язків з університетськими структурними підрозділами різних рівнів для формування інформаційних ресурсів бібліотеки;
- проведення науково-дослідної і методичної роботи, спрямованої на вдосконалення всіх напрямків діяльності бібліотеки;
- створення творчих й конструктивних взаємини з бібліотеками інших закладів освіти, які б сприяли розвитку корпоративних проектів і програм;
- удосконалення інфраструктури бібліотеки та підвищення комфортності обслуговування користувачів;
- підвищення професійного рівня співробітників бібліотеки відповідно до сучасних вимог і професійних стандартів;
- культурно-просвітницька і виховна робота серед студентської молоді.

Треба зазначити, що головним в бібліотечній діяльності стає не нагромадження фондів, а політика нарощування ресурсів шляхом розвитку корпоративних зв'язків між бібліотеками і придбання повнотекстових баз даних. Тобто, сьогодні університетська бібліотека змінює свої традиційні функції, трансформуючи увесь комплекс послуг для якомога повнішого задоволення потреб різних категорій читачів.

Документний фонд наукової бібліотеки складають паперові та електронні видання. Це значний за обсягом та універсальний за складом інформаційний ресурс, що поєднує традиційні бібліотечні фонди (897680 прим.), фонд електронних документів (62535 назв.), технологічні комплекси, що забезпечують доступ до світових інформаційних ресурсів.

2. Розвиток ресурсної бази

Розвиток ресурсної бази – одне з основних завдань діяльності нашої бібліотеки, основа якісного бібліотечно-інформаційного обслуговування читачів. Через об'єктивні обставини (недостатнє фінансування, підвищення цін та кризи контенту видавничої продукції) продовжується тенденція зменшення кількості нових надходжень до бібліотечного фонду. За 2016 – 2020 роки фонд поповнився на 25116 одиниць, 17162 з яких електронні документи.

Всі питання, пов'язані з комплектуванням, обробкою, зберіганням інформації, вирішуються в комплексі та тісному контакті з тими, для кого працює бібліотека. Неможливо правильно сформувати фонд наукової бібліотеки без координації зусиль із викладачами вищого навчального закладу, які повинні перебувати у курсі відповідності ресурсів бібліотеки програмам дисциплін, що читають на факультетах університету.

Джерелами комплектування є:

- придбання літератури у видавництвах і книготорговельних організаціях;
- передплата вітчизняних періодичних видань;
- обов'язковий примірник із видавничого відділу університету;
- заміна книг, втрачених читачами;
- поповнення фонду електронними документами, які надходять до репозитарію та електронної бібліотеки;
- дари організацій і приватних осіб.

Хочеться зупинитись на роботі з фондом рідкісних і цінних видань. В 2017 році після структурної реорганізації до відділу абонементів приєднався сектор зберігання фондів, у фондах якого зберігаються книжкові скарби, які, залишаються унікальними пам'ятками загальнокультурного і всесвітнього значення.

Наш фонд рідкісних видань сьогодні налічує **3209** документів, з них **240** особливо цінних, які відповідають всім критеріям Державного реєстру національного культурного надбання України .

– В 2020 році були розроблені і роздруковані **240** паспортів на найбільш цінні документи. Поступово кількість цінних видань збільшується.

– Ведеться постійна робота з власним фондом. Розширюються хронологічні межі колекції та принципи відбору. До колекції додаються факсимільні та раритетні видання, мініатюрні книги, сучасні поліграфічні перлини та видання інституційного рівня, які мають історичну цінність для вивчення історії краю та нашого навчального закладу.

– Фонд рідкісних та цінних видань – фонд постійного терміну збереження, видання якого не підлягають списанню ні за яких обставин.

– В ЕК створено БД «Каталог рідкісних та цінних видань бібліотеки НУ «Запорізька політехніка», до якої вже внесено **3209** записів.

Значною складовою роботи бібліотеки є запровадження інноваційних технологій у комплектуванні бібліотечних фондів. У бібліотеці формується новий організаційно-технологічний режим придбання видань, заснований на вивченні ефективності традиційних і нових джерел комплектування.

З огляду на виклики часу, наукова бібліотека НУ «Запорізька політехніка» здійснює не лише збір та обробку друкованих видань, а й орієнтується на поповнення фонду електронними документами, використовуючи інформаційні ресурси Інтернет, електронні бази даних, передплату на електронну періодику.

Бібліотечний фонд як відкрита система, сьогодні не може ефективно функціонувати без зберігання та організації використання мережових та електронних видань.

На допомогу співробітникам відділу комплектування стають у нагоді Веб-сайти видавництв, Інтернет - магазини та передплатні агентства, електронні бібліотеки та інші Інтернет - ресурси. Книготорговельні фірми мають власні сайти, що дає змогу оперативно знайомитись із репертуаром видань та порівнювати ціни на запропоновані книжки.

На сайті бібліотеки представлений сервіс «Замовлення документів для дисциплін», де в одному інформаційному блоці надається можливість переглянути прайси видавництв, книготорговельних компаній, іншу інформацію про нові видання та одразу оперативно замовити документи завдяки заповненню онлайн - форми через веб-сайт Наукової бібліотеки.

3. Книгозабезпеченість навчального процесу.

Використовуючи нові технології, бібліотека поліпшує якість формування фонду, проводячи постійний моніторинг книгозабезпеченості навчального процесу за допомогою БД «Книгозабезпечення навчальних дисциплін». Звертаючи на обмежене фінансування, перевага надається якісному, а не кількісному напрямку у комплектуванні фонду.

Книгозабезпеченість навчального та наукового процесів університету є одним з головних завдань роботи бібліотеки університету і, зокрема, відділу комплектування. Ретельний облік усіх нових надходжень до бібліотечного фонду за навчальними дисциплінами дає можливість бібліотеці аналізувати політику комплектування, а для університету дані цієї статистики стають вирішальними під час акредитації кафедр та дисциплін.

Використання автоматизованих систем обробки та обліку даних дозволяє швидко надати будь-яку інформацію для прийняття управлінських рішень. Особлива увага приділяється книгозабезпеченню нових дисциплін.

Керуючись навчальними планами факультетів, відслідковуються нові дисципліни. Відвідуються засідання кафедр з метою пропозицій новинок і прийняття спільних рішень стосовно їх книгозабезпечення.

Відбір документів відбувається обов'язково за участю працівників підрозділів бібліотеки та викладачів кафедр.

Вірно сформуванати фонд бібліотеки неможливо без координації зусиль з адміністрацією та кафедрами вузу, які повинні бути у курсі відповідності ресурсів бібліотеки програмам дисциплін, що читаються на факультетах університету. Навчальна література замовляється лише за письмовими службовими - замовленнями кафедр, за підписом зав. кафедрою та директора інституту.

Важливим завданням для нас є аналіз та управління книгозабезпеченістю навчального процесу. В бібліотеці створені бази даних: «Класифікатор тематико-типологічного плану комплектування» та «Навчальні дисципліни», де зібрані відомості про підручники, навчально-методичні посібники з усіх дисциплін, які вивчаються в університеті.

Протягом останніх років значно повільніше почав зростати бібліотечний фонд, що обумовлено: збільшенням вартості документів, ускладненням механізмів придбання книг, необхідністю більш жорсткого відбору документів, а також значними обсягами списання застарілої літератури.

В цих умовах ефективним напрямком діяльності все більше стає використання технологій моніторингу інформаційного простору Інтернет з метою доступу до безкоштовних інформаційних ресурсів та отримання електронних копій документів для використання переважно в Інтранет мережі.

На сьогодні усім відомо, що інформаційний простір мережі Інтернет характеризується високим ступенем динамічності, в ньому щодня з'являється й зникає величезна кількість електронних ресурсів. З цієї причини співробітниками бібліотеки ще декілька років тому було створено електронний путівник по Інтернет - ресурсам за профілями університету, до якого ввійшли сайти, що пропонують електронні книги, статті, матеріали наукових конференцій та семінарів. Він представлений у складі електронного каталогу (у розділі «Класифікатори») як інформаційно-бібліографічний сервіс «Інтернет - навігатор».

Комплектування навігатора ресурсами, доступними через глобальні інформаційні комунікації, дає змогу оптимізувати зусилля витрачені на науковий пошук, може бути корисним для проведення студентських та дисертаційних досліджень. Систематизація електронних ресурсів здійснюється у відповідності до визначених рубрик тематичного інтернет-навігатора, які створені за розділами знань.

На даному етапі даний ресурс складається із 918 сайтів, які представлені у 4 рубриках - «Математика», «Природничі науки», «Технічні науки та виробництво», «Економічні науки», «Соціально-гуманітарні науки».

Дуже хотілося, щоб ця БД знаходилась у полі зору всіх співробітників нашої бібліотеки. Тому, що пошук дійсно якісних ресурсів виявляється не такою вже простою задачею, адже робота з розвитку цього продукту потребує певної ерудиції, а також навичок з пошуку корисної інформації в

мережі. В подальшому необхідно збільшувати час на ці процеси, розробити план заходів з поповнення цієї бази.

Також в планах, у міру накопичення матеріалу формувати анотовані рекомендаційні списки сайтів для фахівців окремих галузей і розсилати їх по відповідних адресах.

4. Засоби для пошуку і представлення наукової інформації та надання доступу до неї.

Стрімке розповсюдження цифрової інформації кардинально змінює роль бібліотеки та засоби обслуговування. Значення бібліотеки визначається не тільки кількістю фонду, а й можливістю бібліотеки забезпечити повне, якісне і оперативне бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів за допомогою ефективного використання бібліотечних ресурсів та сучасних інформаційних технологій.

Сьогодні у науковій бібліотеці НУ «Запорізька політехніка» сконцентровані всі засоби для пошуку і представлення наукової інформації та надання доступу до неї: **електронний каталог (ЕК), електронна бібліотека (ЕБ), Інституційний репозитарій, повнотекстові власні та придбані БД, доступ до світових наукометричних джерел інформації.**

Головною складовою єдиного інформаційного середовища університету, до якого користувачі мають цілодобовий доступ є **Веб-сайт** наукової бібліотеки де розміщені всі вищезгадані джерела. Він створює не тільки інформаційний комфорт, але й нову якість обслуговування, вирішує проблему ефективного використання наявних інформаційних ресурсів.

Саме тому перед нашим колективом постало важливе питання, як професійно грамотно та повноцінно представити в Інтернеті бібліотеку університету зі своїми електронними продуктами та послугами.

Веб - сайт бібліотеки постійно корегується і наповнюється новими розділами, наприклад, «Науковцям», «Академічна доброчесність» та інші.

Багато часу приділяється моніторингу публікаційної активності науковців нашого університету та представленню на сайті розділу «Публікаційний профіль університету».

В розділі «Академічна доброчесність» можна ознайомитись з нормативно – правовим забезпеченням впровадження принципів академічної доброчесності та перевірити свої наукові праці на плагіат, використавши відповідне програмне забезпечення або онлайн – сервіси, запропоновані на сторінці.

Академічна доброчесність – базова умова формування професійних та суспільних еліт, і саме університетська бібліотека як інформаційний центр допомагає у цьому питанні. За останні роки бібліотека сприяла підписанню договорів про співпрацю з ТОВ «Антиплагіат» та «Плагіат» і мала можливість надавати доступи до сервісів перевірки академічних текстів на плагіат Юнічек та StrikePlagiarism.

В планах розробка нової версії сайту наукової бібліотеки з новими функціональними можливостями. Необхідність цього пов'язана з вимогами часу, з розвитком інформаційних технологій, й мобільних в тому числі.

5.Бібліотека університету в соціальних мережах

Також, треба зазначити: для того щоб утримати свої позиції в сучасному інформаційно-комунікативному просторі, створити умови комфортності та якості обслуговування, бібліотека долучилась до соціальних мереж.

Якщо основне призначення веб-сайту бібліотеки – служити джерелом інформації, то призначення соціальної мережі – це інтерактивне спілкування бібліотекаря з читачами та колегами.

Інформація про бібліотеку університету в соціальних мережах є відчутною підтримкою основного бібліотечного сайту.

З кожним роком бібліотека розширює власне представництво у соціальних мережах, тому співробітники сектору інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення протягом останніх років здійснюють підтримку «Facebook», «Twitter», «You Tube», «Instangram», «Pinterest» та інші.

Кожна з цих мереж має свою певну специфіку, тематичне спрямування та засіб подачі інформації, які впливають на створення контент-плану змістовного наповнення.

В планах продовження роботи у перспективному напрямку використання соціальних мереж як платформи для організації та обговорення бібліотечних проектів та маркетингових досліджень.

На сторінках бібліотеки у соцмережах розміщені: фото-звіти масових заходів, календар бібліотечних подій, контакти бібліотеки, онлайн-опитування користувачів щодо послуг бібліотеки, путівник по бібліотеці, інформація про нові надходження, посилання на популярні БД та інші електронні ресурси нашої бібліотеки.

Статистика відвідувань сторінок нашої бібліотеки у соцмережах говорить сама за себе: за останні два роки на них заходили 136700 разів.

6.Довідкове обслуговування користувачів

Довідкове обслуговування користувачів, тобто кваліфіковане оперативне надання необхідної інформації за певним запитом у зручній формі – головне, чого чекають користувачі бібліотеки – від студента до професора.

Планується максимально задовольняти запити читачів як у реальному, так і у віртуальному вигляді. Онлайн - спілкування дуже швидко запроваджується у всіх сферах життєдіяльності, у тому числі в освіті, а значить і в роботі нашої бібліотеки .

Оскільки все більше читачів обирають саме віртуальний вид спілкування (причин для цього декілька), то плануємо розвивати цей напрям, шукати шляхи якомога більш оперативного та якісного задоволення їхніх інформаційних потреб.

Обслуговування здійснюється через сервіс «Віртуальна довідка», електронну поштову скриньку, а також інтегрований із соціальною мережею Фейсбук додаток Facebook Messenger, а у деяких випадках і телефоном.

За останні роки в два рази збільшилась кількість запитів на виконання довідок в онлайн – режимі, зокрема адресних та з присвоєння УДК.

Для більш якісного задоволення потреб користувачів планується розвивати і вдосконалювати власні бібліографічні бази даних. Так, потребують редагування та певної трансформації бази даних «Наукові праці викладачів, співробітників та студентів», база даних «Персоналії», а також «Краєзнавство».

У міру можливості, намагатимемось підвищити інтенсивність наповнення новими бібліографічними записами БД «Наукові праці викладачів, співробітників та студентів», користуючись такими джерелами, як інституційний репозитарій, сайти кафедр університету, а також ресурсами Інтернет: пошуковими системами повнотекстових наукових публікацій, порталами наукової періодики, бібліографічною і реферативною базою даних Scopus.

База даних «Краєзнавство» також потребує вдосконалення, бо її структура дещо застаріла, деякі розділи втратили актуальність.

БД «НУ «Запорізька політехніка» також має розвиватися більш активно, хоча публікацій про наш університет замало. Планується відстежувати інформацію не тільки у друкованих періодичних виданнях, а й електронних випусках університетської газети «Інженер-машинобудівник».

Електронна БД «Історичні, пам'ятні та заповідні місця України» також є цікавим і дуже широким полем діяльності бібліографів, тим більше, що вона представляє інтерес для студентів та викладачів факультету міжнародного туризму та управління персоналом.

Щоб скористатись можливістю заявити про себе та завоювати нову користувачку аудиторію бібліотека створила і розмістила на своєму сайті блоги. Так функціонують блоги «Наукова бібліотека Національного університету «Запорізька політехніка», «Знай-ка», «Умей-ка», «Думай-ка». Орієнтовна тематика – новини зі світу бібліотек та бібліотечних технологій, книжковий дизайн, літературні новини, уроки для любителів прикладної творчості та просто знателюлюбних людей.

В планах - продовжувати залучати на сайт бібліотеки користувачів за допомогою бібліотечних блогів, висвітлюючи бібліотечні події .

Наукова бібліотека університету для задоволення інформаційних, освітніх, культурних потреб своїх користувачів використовує як реальний, так і віртуальний простір.

З одного боку, вона створює власні електронні ресурси, а з іншого – пропонує доступ до ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного

простору, в тому числі представленим у мережі Інтернет. Виходячи з цього, структура електронних ресурсів наукової бібліотеки включає власні, мережеві та придбані електронні інформаційні ресурси.

7. Електронний каталог. Електронна бібліотека

Базовим власним електронним ресурсом НБ є Електронний каталог. Це найважливіша і найбільш рухома частина довідково-бібліографічного апарату, яка потребує постійного удосконалення. Від його стану залежить якість ДБО, оперативність, повнота і точність відповідей.

Студентам, викладачам, науковцям надається повна інформація про ресурси бібліотеки через систему Електронного каталогу, що відображає активний книжковий фонд бібліотеки університету. Усі види документів, які надходять до книгозбірні, заносяться до ЕК, предметизуються та отримують штрих-коди. Сьогодні над ним напружено працює весь колектив бібліотеки: заносяться нові надходження, йде процес ретроконверсії фондів книгозборищ та редагування занесених бібліографічних записів.

На початку 2019 року разом з розробниками АБІС та спеціалістами центру інноваційних технологій сектором інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення проводилася робота по налагодженню окремого програмного модуля від виробника АБІС «УФД/Бібліотека» (ОПМ «WEB» - веб-інтерфейс), що забезпечує online доступ 24/7 до інформаційно-бібліотечних ресурсів. Тепер читач може знайти і замовити необхідну літературу, скласти список відібраної літератури, скласти список навчальної літератури за дисциплінами, а зареєстрований читач ще має змогу віддалено завантажити електронні копії документів, попередньо авторизувавшись на сторінці Електронного каталогу.

Завдяки новому представленню каталогу на веб-сторінці значно покращилися статистичні показники відвідування та видачі документів з електронного каталогу.

Сьогодні каталог містить понад 357333 записів на всі види видань, дані поновлюються в режимі реального часу. В електронному каталозі відображаються всі надходження видань з 2000 р. та результати ретроспективного обліку фондів. Для зручності окремо виділено тематичні рубрики: Викладачі, співробітники та студенти НУ "Запорізька політехніка", Наукові праці викладачів, співробітників та студентів НУ "Запорізька політехніка", Навчально-методичні посібники кафедр НУ "Запорізька політехніка", Картотека персоналій, Рідкісні та цінні видання бібліотеки НУ "Запорізька політехніка", Нормативно-технічні документи, Систематичні каталоги відповідно УДК та ББК, та інші.

Була здійснена модернізація програмної системи "УФД/Бібліотека" до поточної версії 2.5.33, завдяки чому додалося більше можливостей та виправлені суттєві помилки в роботі системи.

Були розроблені правила користування електронним каталогом та проведено цикл практичних тренінгів з кожним співробітником бібліотеки.

Відтепер цей електронний ресурс можна використовувати під час навчальних занять в інтерактивному режимі – перегляд списку літератури до вивчення дисципліни, відбір джерел за темою, підготовка бібліографічних списків, робота з повнотекстовими виданнями.

Крім того, ЕК є основою для створення різноманітних БД на допомогу навчальному процесу та науковій роботі. Серед них БД: «Бюлетень нових надходжень», «Проблеми та перспективи вищої школи», «Історичні пам'ятки та заповідні місця України», «Праці викладачів та співробітників НУ «Запорізька політехніка» та інші.

Треба зазначити, що формування ЕК дає можливість здійснювати автоматизовану технологію документообігу на абонементі наукової літератури за допомогою електронних читацьких формулярів; складання актів на списання вилученої літератури; здійснення переобліку в автоматизованому режимі з використанням штрих-кодової технології, ведення основних форм обліку (інвентарної та сумарної книг).

Нова система обслуговування читачів орієнтована як на внутрішнього, так і на зовнішнього користувача. Зовнішній користувач має цілодобовий доступ до БД через Веб-сайт наукової бібліотеки. Тому серед актуальних напрямків діяльності бібліотеки – підтримка й просування бібліотечного веб-сайту, використання в навчальному та науково-дослідному процесах електронних ресурсів віддаленого доступу, розвиток он-лайн-послуг на основі власних фондів документів.

Саме тому перед нашим колективом постало важливе питання, як професійно, грамотно та повноцінно представити в Інтернеті бібліотеку. Але сьогодні для забезпечення користувачів сучасними сервісними послугами бібліотека не може обходитися тільки своїми інформаційно-бібліографічними ресурсами. Ми надаємо доступ до інших джерел інформації, які маємо в легкодоступному електронному форматі. Вони включають: каталоги інших бібліотек, повнотекстові версії наукових журналів іноземними мовами, адреси пошукових та поштових серверів, віртуальну бібліографічну довідку.

Одним із інформаційних ресурсів бібліотеки є **«Електронна бібліотека НУ Запорізька політехніка»**. В ній представлена продукція видавничого відділу університету, навчально-методичні матеріали, наукові праці викладачів, автореферати дисертацій, статті з наукових журналів, матеріали конференцій та ін. На 01.01.2021 р. фонд ЕБ налічує понад 12 тис. документів, кількість звернень за цей період становить – понад 57 тис.

В наступні роки буде продовжена робота з формування та наповнення ЕБ повнотекстовими версіями наукових праць викладачів, відсканованих документів з фонду бібліотеки, а саме: авторефератів дисертацій, раритетних видань з фонду рідких та цінних книг.

8. Інституційний депозитарій

Надзвичайно цінним електронним ресурсом університетської бібліотеки є інституційний репозитарій, який розпочав свою роботу у 2015 році. Він створений для накопичення, систематизації та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської спільноти, надання відкритого доступу до них засобами Інтернет-технологій, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства. Репозитарій виконує дві стратегічно важливі для університету функції – по-перше, забезпечує академічні комунікації між дослідниками, по-друге, є кількісним показником якості проведених наукових досліджень у конкретному університеті, а отже, формує імідж і репутацію університету як центру наукових досліджень.

В планах затвердити «Положення про репозитарій Національного університету «Запорізька політехніка», продовжити роботу щодо популяризації сервісу серед вчених, ознайомлювати авторів з вимогами і правилами поповнення репозитарію. Ця тема займе основне місце на інформаційно-ділових зустрічах з професорсько-викладацьким складом університету («Дні кафедри»), обговорення з викладачами проблем розвитку електронного архіву допоможе виявити потреби авторів та їх очікування від репозитарію.

Також надзвичайно важливою проблемою розвитку електронного архіву є його змістовне наповнення. Якісне наповнення та функціонування залежить від багатьох факторів, врахування яких є обов'язковим завданням бібліотекаря. Позитивно впливає на популярність репозитарію і його репутацію розміщення не тільки наукових, але й науково-методичних документів, що забезпечують зв'язок процесу створення нових знань і процесу їх поширення через викладання. Отже, приділяючи належну увагу рекламі репозитарію, загальним питанням підтримки його роботи, необхідно не забувати про питання ефективності електронних архівів, що передбачає тісну співпрацю з науковцями. На початок 2021 р. кількість представлених документів становить більше 6 тис, а за два останні роки кількість звернень сягає 1 млн 766 тис.

Наукова бібліотека, маючи кваліфікований персонал, сформоване ядро документального фонду, електронну бібліотеку, бази даних повнотекстових документів, можливості використання Інтернету та інші сервісні послуги, проводить значну роботу з обслуговування користувачів, задоволенню їх інформаційних потреб.

9. Науково-бібліографічна робота

Важливим напрямком діяльності бібліотеки є науково-бібліографічна робота. Свою інформаційно-бібліографічну діяльність бібліотека проводить згідно з планами навчально-виховної та науково-дослідної роботи на навчальний рік, керуючись головними завданнями, що стоять перед

професорсько-викладацьким складом у поточному навчальному році у справі підвищення якості знань, удосконалення навчально-виховного та науково-дослідницького процесів на основі впровадження новітніх технологій навчання.

Інформаційно-бібліографічна робота ведеться диференційовано, використовуються індивідуальні, групові та масові форми роботи. Зміст інформування визначається специфікою нашого навчального закладу та інтересами викладачів, студентів та співробітників.

Пріоритетними категоріями користувачів для індивідуального інформування у бібліотеці є ректорат університету та представники адміністрації. На виконання їхніх запитів проводиться ретельна щоденна робота з фаховою пресою, новими надходженнями літератури. Інформація систематизується, доводиться до відома користувача. Індивідуальна інформація надається також керівникам структурних підрозділів, окремим викладачам. Серед студентів індивідуальної уваги та інформації потребують студенти-магістранти, аспіранти, які займаються науково-дослідною роботою. Бібліографічне інформування включає бібліографічний супровід користувачів згідно з довгочасними запитами або без них. На сьогодні це **109 абонентів за 157 темами**. Тільки за останній рік було надіслано біля 5 тис оповіщень абонентам ВРІ та ДОР.

З метою більш оперативного та якісного інформування абонентів, планується продовження роботи зі створення бази даних електронної адресної книги, яка містить e-mail абонентів ВРІ та ДОК, адміністрації та кафедр університету. На сьогоднішній день електронна адресна книга налічує більше 150 електронних адрес, на які регулярно здійснюється розсилка інформації: всіляких об'яв, повідомлень, оголошень, списків літератури, бюлетенів. Завдяки електронному листуванню, сьогодні ми маємо регулярний оперативний зворотній зв'язок із абонентами, який виявляється в оцінці ними отриманої інформації, а також надає їм можливість оперативно замовити нову довідку. До речі, всі абоненти інформування нині висловлюють задоволення таким зв'язком.

Групове інформування викладачів відбувається шляхом складання списків нових надходжень, списків літератури по актуальним темам з різних галузей наук, з питань навчання і виховання, з методики викладання окремих дисциплін. Для студентів передбачається складання рекомендаційних списків за певними темами. Разом зі списками готувати інформаційні листки (колажі) з інформацією про видатних вчених, їх праці, вклад у розвиток науки та вищої освіти та розміщувати цей матеріал на сайті і на дошці об'яв бібліотеки.

І надалі буде продовжена робота з випуску бюлетенів: «Проблеми і перспективи вищої освіти», «Економіка. Економічні науки», «Держава і право», «Транспорт. Організація та управління перевезеннями», «Менеджмент. Маркетинг. Організація виробництва» та їх популяризації серед користувачів шляхом розповсюдження електронною поштою.

Масова форма інформування – це інформування всіх користувачів бібліотеки. Головна його мета – інформування про нові надходження до бібліотеки, їх пропаганда сприяє самоосвіті. У бібліотеці застосовуються такі форми масового бібліографічного інформування: організація виставок нових надходжень, відкритих переглядів, бібліографічних оглядів, проведення Днів інформації, екскурсій по бібліотеці.

Хороший результат у забезпеченні інформаційних потреб користувачів дає спільна робота викладачів та бібліотеки. Зберігаючи традиції, в тісній співдружності із професорсько-викладацьким складом проводяться заходи на допомогу навчальному процесу – «Дні бібліотеки на кафедрах». Цей комплексний захід включає: інформування співробітників кафедр про нагальні питання у роботі бібліотеки, повідомлення по можливості спілкування з бібліотекою, через соціальну мережу фейсбук, електронною поштою, про послуги які можна отримати в онлайн – режимі, можливості віртуальної довідково – бібліографічної служби, пропозиції щодо інформування викладачів за темами їхніх наукових досліджень.

Актуальними є виступи представників бібліотеки з інформацією про наукометричні бібліографічні бази даних Scopus, Web of Science та інш., можливості реєстрації в них, створення профілів науковців, одержання унікального номера науковця в міжнародному реєстрі вчених ORCID, про доцільність розміщувати наукові та науково – методичні роботи в інституційному депозитарії.

З кожним роком удосконалюється робота з довідково-інформаційного обслуговування в бібліотеці. В планах пошук нових форм співробітництва з кафедрами університету, окремими викладачами. Наприклад: розробка схеми віртуального інтерактивного «Дня бібліотеки на кафедрі»; підготовка презентацій книг, журналів на сайті бібліотеки; організація регулярної розсилки запрошень відвідати заходи, які проводить бібліотека; виявлення нових абонентів для інформування у системі ВРІ та подальше відпрацювання практики спілкування з ними електронною поштою.

Важливою ланкою інформаційно-бібліографічної діяльності є проведення бібліотечно-бібліографічних занять. Заняття зі студентами першого курсу, а вірніше, їх відсутність – болюче питання для нашої бібліотеки. Їхня мета – це не тільки формувати у студента свідоме і зацікавлене ставлення до книги, але й формувати бібліотечно-бібліографічну грамотність, яка дає змогу надати навички роботи з інформацією, гарантує їм можливість оволодіти вмінням вести інформаційний пошук і використовувати інформацію надалі.

Щорічно для першокурсників організуються екскурсії бібліотекою, в рамках яких кілька хвилин відводиться для інформації о необхідності бібліотечно-бібліографічних знань. Але цього, безумовно, замало. Будемо далі шукати шляхи донесення необхідного мінімуму знань з бібліографії та бібліотекознавства до тих, хто їх потребує – проводитимемо індивідуальні та групові консультації, випустимо пам'ятку з користування ЕК, будемо намагатися повернути дозвіл на проведення занять з ББЗ.

В бібліотеці створені бази даних, властиві тільки вузівським бібліотекам. В них відображаються праці науковців університету, проблеми та перспективи розвитку вищої школи. Всього бібліотека налічує 59 баз даних: 12 – придбаних (2 віддаленого доступу), 41 – власна, з них 6 – для службового використання.

Все більше уваги приділяється розвитку власних бібліографічних баз даних, на першому місці серед яких є БД «Наукові праці викладачів, співробітників та студентів НУ «Запорізька політехніка», та «Викладачі, студенти та співробітники НУ «запорізька політехніка». Ці БД потребують постійної уваги: поповнення і редагування списку викладачів, співробітників та студентів, моніторинг періодики, наукових збірників, іншої літератури, яка надходить до фонду бібліотеки для виявлення публікацій наших колег по університету.

Крім цього планується зайнятись серйозним впорядкуванням і активним розвитком цього ресурсу. По-перше, з минулого року майже всі кафедри університету на своїх сайтах надають інформацію про публікації своїх викладачів, отже планується цю інформацію завантажити до вищезгаданої БД.

По-друге, силами відділу довідково-бібліографічної роботи планується провести роботу з виявлення в електронному каталозі бібліотеки праць викладачів, що з якихось причин не занесені до даної БД.

По-третє, відслідковувати і заносити до БД матеріали, що надходять до інституційного репозитарію. Та найбільш трудомісткий пласт роботи – відстежувати інформацію у відкритих наукових електронних бібліотеках, пошукових системах повнотекстових наукових публікацій, порталах наукової періодики та інших подібних Інтернет-ресурсах.

Цей напрямок роботи з БД також плануємо налагодити у подальшому. Є ідея щодо відображення публікацій, відсутніх у фонді бібліотеки, розміщуючи їх списки в ЕК. У планах наступного року – впорядкувати цю роботу, розробивши схему її виконання, а також графік реалізації.

БД «Історичні, пам'ятні та заповідні місця України» також є цікавим для читачів ресурсом, особливо нею цікавляться студенти кафедри міжнародного туризму. Ця БД досить активно поповнюється новим матеріалом, але, як і у випадку з іншими БД, потребує поповнення за рахунок матеріалів, які вже занесені до електронного каталогу, а також матеріалів зі всесвітньої павутини.

10. Культурно – просвітницька діяльність бібліотеки

Бібліотека університету як один із головних його підрозділів не лише допомагає у вирішенні найскладніших проблем навчання і розвитку, але й сприяє виробленню ціннісних орієнтацій, впливає на формування інтелектуального та культурного середовища. Бібліотека здатна створювати атмосферу творчої зацікавленості у навчанні, науці, мистецтві, сприяти

вихованню української душі. Саме на досягнення цього спрямовані зусилля колективу бібліотеки НУ Запорізька політехніка.

Виставочна діяльність наукової бібліотеки була і залишається важливою складовою бібліотечною обслуговування, адже книжкові виставки відіграють велику роль у здобутті знань, надають інформаційну допомогу викладачам і студентам, формують загальну і професійну культуру молодої людини.

Вступивши у віртуальне інформаційне середовище університетська бібліотека пристосовує даний вид бібліотечної роботи до нових реалій – організації віртуальних книжкових виставок. Віртуальна книжкова виставка – це презентація книг в електронному форматі, яка представляє зовнішній вигляд документа, бібліографічний опис і анотацію, а також додаткові дані – оцифровані уривки з книги, рецензії, відгуки. Робота у віртуальному просторі дозволяє у будь-який момент при наявності мережі Інтернет, стати відвідувачем нашої бібліотеки. Тематика віртуальних виставок спрямована на відзнаку пам'ятних дат і знаменних річниць, пропаганду історико-культурного надбання українського народу.

Крім віртуальних виставок заплановано й використання так званих «нетрадиційних», які не тільки привертають увагу до представлених видань, але й активізують пізнавальну діяльність читачів. На цих виставках, крім книг, періодики, буде розміщено й ілюстративний матеріал, аксесуари, змістовно пов'язані з проблематикою, які будуть доповнювати її в якості фону. Типологія нетрадиційних виставок дуже широка. У своїй роботі ми плануємо використовувати наступні виставки: виставка-вернісаж; виставка-портрет; авторська виставка; виставка-мандрівка; виставка-інсталяція.

Бібліотека проводить культурно-просвітницьку роботу і це сприяє гармонійному та всебічному розвитку студентської молоді – майбутньої української інтелігенції, яка повинна бути гарантом національних інтересів у європейському та світовому співтоваристві.

Важливе місце в роботі бібліотеки займає організація масових заходів – тематичних оглядів, читацьких конференцій, літературно-музичних зустрічей і вечорів. В наступні роки планується використання синтезу традиційних форм масових заходів з новими, нетрадиційними, серед яких: літературний калейдоскоп, вечір-концерт, вечір-імпровізація

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, поява нових технологічних прийомів надає можливість передавати зміст інформації за допомогою різних засобів інформаційно-комунікативних технологій та шляхом інтерактивної взаємодії з аудиторією. Використання мультимедійних ресурсів значною мірою покращило культурно-просвітницьку роботу. Перегляд фільмів, приурочених до свят, знаменних дат, присвячених життю та творчості видатних людей; презентації; використання звукових фонограм, художніх репродукцій, фотографій дозволяє урізноманітнити виховні заходи, зробити їх більш насиченими, цікавими та пізнавальними.

Завдяки синтезу традиційних засобів популяризації книги з інноваційними формами масових заходів, наукова бібліотека має стати

центром змістовного і цікавого дозвілля та спілкування викладачів і студентів.

Питання формування та збереження бібліотечних фондів – це питання життєдіяльності кожної бібліотеки незалежно від профілю та відомчого підпорядкування. Збереження бібліотечного фонду означає цілісність та незмінність фізичного стану документів, їх утримання у спеціально обладнаних приміщеннях в умовах оптимального режиму, дотримання правил їх видачі та приймання, а також забезпечення їх охорони. На протязі усіх років існування наша бібліотека завжди приділяла велику увагу питанням збереження фонду.

Процес збереження фонду відбувається за такими основними напрямками: правильною організацією книжкового фонду; створення оптимальних умов зберігання; дотримання правил обліку; належний захист під час використання; попередженням й ліквідацією читацької заборгованості; контролем за переміщенням й наявністю документів.

Серед заходів, що забезпечують збереження книжкових фондів, особливе місце займає переоблік фондів або інакше кажучи інвентаризація.

У процесі перевірки встановлюють фактичну кількість книг, балансову вартість фонду, виявляють втрати, визначають стан фонду: правильність розстановки, наявність непрофільної або застарілої літератури. Перевірка фондів здійснюється згідно графіку, який складається терміном на 5 років і затверджується проректором з НПП і ВС університету.

Одним з напрямків роботи з книжковим фондом є списання застарілої, зношеної, неактуальної літератури.

Так, з 2016 по 2020 роки було списано та вилучено з фондів біля 40 тис. примірників.

11. Наукометрична робота

Для підвищення публікаційної активності науково-педагогічних працівників НУ «Запорізька політехніка» багато часу приділяється роботі з міжнародними наукометричними ресурсами. З 2018 року науковці нашого університету мають доступ до найбільших міжнародних реферативних та наукометричних баз рецензованої літератури Scopus a Web of Science. Тож працівники бібліотеки продовжили низку заходів з інформування науково-педагогічних працівників про особливості роботи з цими наукометричними базами через проведення групових та індивідуальних консультацій, організацію разом з представниками компаній Elsevier та Clarivate Analytics різноманітних навчальних заходів (конференцій, семінарів, відео-семінарів тощо), корегування профілів користувачів та профілів університету, розміщення інформаційних матеріалів на кафедральних дошках оголошень, на сайті та в соціальних мережах.

З 2018 року здійснюється реєстрація в БД Scopus та Web of Science науковців не тільки нашого вишу, а також інших установ та закладів (ЗНУ, ЗГІА, ТДАУ, МДПУ). Створені публікаційні профілі нашого університету в

БД Scopus та Web of Science. Постійно проводиться аналіз та корегування (за потреби) профілів університету в наукометричних базах Scopus та Web of Science та авторських профілів науковців. Допомагаємо підібрати науковцям оптимальні журнали для публікації, знайти джерела фінансування досліджень, відкрити нові канали для співпраці з іншими науковцями, оцінити наукову продуктивність. Надаємо детальну консультацію, як створити цифровий ідентифікатор вченого (ORCID, Google Scholar, ScopusID, ResearcherID) та розбудувати свій електронний імідж дослідника.

На веб-сайті постійно наповнюється та корегується новий розділ «Науковцям», який включає в себе сторінки:

- Наукометричні бази даних
- Наукометричні показники
- Публікаційний профіль університету
- Авторські профілі науковця
- Бібліометрика української науки
- Open Ukrainian Citation Index
- Український індекс наукового цитування
- Здобувачу наукового ступеня

Останні 3 роки з метою підвищення рейтингу університету багато часу приділяється моніторингу публікаційної активності науковців нашого університету та представленню відповідної інформації на сторінці «Публікаційний профіль університету».

12. Підвищення кваліфікації кадрів

Нова структурна модель бібліотеки, нові форми і методи реалізації поставлених завдань вимагають і нового професійного рівня співробітників.

Підвищення кваліфікації кадрів завжди залишається важливим напрямком роботи на різних етапах розвитку бібліотечної діяльності. Змінюються завдання, форми і методи роботи, удосконалюються технології – все це неминуче веде до необхідності оволодіння новими знаннями та вміннями, які відрізняються від отриманих у свій час в освітньому закладі чи придбаних раніше на практиці.

Зрозуміло, що постійна, добре організована робота з кадрами і, насамперед, внутрішньо бібліотечна система підвищення кваліфікації співробітників покликана допомогти професійній перепідготовці бібліотечних працівників.

За останні п'ять років, працюючи над постійним підвищенням своєї кваліфікації, освоєнням нових професійних знань та здобуттям необхідних компетенцій, у відповідних заходах взяли участь усі працівники бібліотеки.

Діапазон цих заходів був широким – від занять у фокус-групах – до участі та виступах з доповідями на засіданнях круглого столу, тренінгах, на флеш-семінарах, науково-практичних семінарах, вебінарах, конференціях,

які були організовані як бібліотекою НУ «Запорізька політехніка», так і бібліотеками Харкова, Львова, Дніпра, Мінська, компаніями Clarivate Analytics, Антиплагіат тощо.

Важливим показником професійності спеціаліста є його компетентність. В певній мірі ця задача вирішується за рахунок самоосвіти. Достатню допомогу в цьому, співробітникам бібліотеки надає знайомство з публікаціями в професійних періодичних виданнях. Бібліотека передплачує фахові періодичні видання «Бібліотечний вісник», «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум України», які постійно переглядаються працівниками бібліотеки та використовуються в роботі, у підготовці до занять з підвищення кваліфікації.

13. Науково – методична робота

Треба зазначити, що наукова бібліотека НУ «Запорізька політехніка» є методичним центром для бібліотек державних закладів вищої освіти Запорізької області.

На сайті бібліотеки НУ «Запорізька політехніка» розміщено сторінку «Методична робота», на якій систематично актуалізується інформація щодо складу методичного об'єднання та щодо даних основних статистичних показників діяльності бібліотек ЗВО Запорізької області.

Також на ній оперативно розміщується інформація про участь фахівців бібліотек вишів області в семінарах, організатором або співорганізатором яких є бібліотека НУ «Запорізька політехніка».

Протягом тривалого періоду наукова бібліотека НУ «Запорізька політехніка» в якості методичного центру була організатором та координатором корпоративних проєктів, як міжвузівських, так і міжвідомчого. Це наступні проєкти:

- *Корпоративний обмін даними аналітичного розпису періодичних видань* – міжвідомчий проєкт, бібліотеками-учасницями якого були наукова бібліотека НУ «Запорізька політехніка», Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека та наукова бібліотека Запорізького національного університету. Проєкт було започатковано у 2006 році. У 2020 році його дію призупинено через об'єктивні причини (складності в оформленні переплати учасниць проєкту);

- *Корпоративна база даних періодичних видань* – бібліотеки-учасниці проєкту: НБ НУ «Запорізька політехніка», НБ ЗНУ, НБ ЗДМУ. Проєкт започатковано у 2005 році ;

- *Корпоративна база даних рідкісних та цінних видань* – бібліотеки-учасниці проєкту: НБ НУ «Запорізька політехніка», НБ ЗНУ, НБ ЗДМУ. Проєкт започатковано у 2018 році.

Проєкти корпоративних баз даних можливо та необхідно розвивати в майбутньому, доповнюючи їх зміст новою інформацією щодо ресурсів

бібліотек. Це і скани видань, можливість перегляду змісту видань тощо. Все це знайде своє відображення в планах роботи на майбутнє.

14. Кадрове забезпечення бібліотеки

Кадрове забезпечення бібліотек висококваліфікованими спеціалістами є одним із нагальних питань сьогодення. Керування діяльністю бібліотеки здійснює безпосередньо директор наукової бібліотеки Кучерук Р.І.

На рівні підрозділів –завідувачі відділами та секторами. Традиційно, управління бібліотекою здійснювалося на основі колегіального вирішення виробничих проблем. На виробничих нарадах приділялась увага всім напрямкам бібліотечної роботи, зокрема аналізу статистичних показників, питанням інвентаризації, збереженню фонду, руху фонду, організації книжкових виставок та ін. Окремі напрямки роботи бібліотеки були предметом обговорювання на засіданні методичної ради.

Структура наукової бібліотеки відповідає визначеним напрямкам роботи і базуються на типових документах і методичних рекомендаціях з питань формування штатів і порядку організації структури бібліотек ЗВО (2-ї групи з оплати праці), визначених МОН України та складається з 6 відділів, 5 абонементів, 6 читальних залів.

На сьогодні загальна кількість працівників бібліотеки складає 36 осіб. З них: з повною вищою освітою – 31 (86%)

- у т. ч. вищою спеціальною – 12 (33%)
- за стажем:
- 3-9 років – 2(5%)
- 10-20 років – 15 (42%)
- понад 20 років – 19 (53%)

Кількість штатних одиниць за п'ять років скоротилась з 51 у 2016 - му до 36 у 2020.

З 2 по 5 листопада **2020 року** співробітники наукової бібліотеки пройшли атестацію.

Основним завданням атестації є оцінка професійної кваліфікації і ділових якостей працівника на основі об'єктивних, обґрунтованих критеріїв, виходячи з результатів його роботи, з метою визначення можливостей професійного і посадового росту.

Атестацію проходили **35** співробітників наукової бібліотеки. На засіданні атестаційної комісії були заслухані повідомлення директора НБ Кучерук Р. І. щодо атестаційних характеристик кожного працівника.

Під час атестації члени комісії ставили питання працівникам, які атестуються. Оцінюючи роботу персоналу наукової бібліотеки, атестаційна комісія відкритим голосуванням дала оцінку професійної кваліфікації і ділових якостей кожного працівника.

Усі співробітники наукової бібліотеки успішно пройшли атестацію і згідно з наказом ректора «Про результати атестації співробітників наукової

бібліотеки», підтвердили свою відповідність займаним посадам, а трьом співробітникам були присвоєні вищі категорії. Члени атестаційної комісії підтвердили високий рівень професійності бібліотечних працівників університету .

15. Матеріально – технічна база

Сучасна бібліотекознавча наука розглядає бібліотеку як систему з чотирьох складових: бібліотечного персоналу, бібліотечного фонду, контингенту користувачів, матеріально-технічної бази. Усі вони однаково важливі для нормального функціонування бібліотеки будь-якого рівня, значення та призначення.

Але саме наявні матеріально-технічні ресурси є чи не головними чинниками успішної роботи бібліотек, адже вони відрізняються розміром площ, чисельністю бібліотечних фондів, кількістю і потужністю технічних засобів.

В бібліотеці кількість комп'ютерів зросла до 72 , при чому 15 з них - 2019-2020 років, за останній рік придбано 5 нових моніторів, 5 багатофункціональних пристроїв , 8 нових телефонних апаратів, 2 кондиціонера. У 2019 році загальна площа приміщень бібліотеки зменшилась на 204 м³, забрали ауд 25 в 3-му корпусі (там був розташований ч.з. комп'ютерної літератури) та ауд. 149 у головному корпусі (знаходилися відділи комплектування та обробки) і на сьогодні складає 2101 м³.

На сьогодні майже всі бібліотечні приміщення потребують капітального ремонту та сучасного бібліотечного обладнання.

Колектив бібліотеки за ці роки реалізував цікаві наукові та культурно-освітні проекти і програми. Інтелектуальні та матеріальні ресурси бібліотеки були зосереджені на зміцненні позитивного іміджу бібліотеки, підвищенні авторитету в професійному середовищі.

І в подальшому плануються: розширення спектру послуг, що надаються читачам і віддаленим користувачам; популяризація бібліотеки, додержання політики доступності та прозорості, максимально широке інформування про значні наукові заходи, соціокультурні акції, просвітницькі і виставкові проекти, обговорення перспективних питань розвитку нашої бібліотеки..

Директор наукової бібліотеки

Р.І.Кучерук